

donderdag

15.12.11 —

zondag

18.12.11

Concertgebouw

Domein Paul Van Nevel

CONCERTGEBOUW BRUGGE

Huelgas Ensemble

donderdag
15.12.2011

19.15 Inleiding door
Sofie Taes

20.00 Requiem –
Richafort /
Huelgas
Ensemble

vrijdag
16.12.2011

19.15 Inleiding door
Sofie Taes

20.00 Et Lux / Huelgas
Ensemble
& Minguet
Quartett

zaterdag
17.12.2011

20.00 Het moeizame
huwelijk tussen
tekst en muziek /
Lezing door Paul
Van Nevel

zondag
18.12.2011

12.30 Brunchen met
Paul Van Nevel

14.15 Inleiding door
Sofie Taes

15.00 El Embrujo del
Cigarro /
Huelgas
Ensemble

DOMEIN
PAUL
VAN NEVEL

40 jaar gastronomie voor de ziel: Paul Van Nevel over het jarige Huelgas Ensemble

De componist Georg Philipp Telemann zei: 'Singen ist das Fundament zur Music in allen Dingen'. Met het Huelgas Ensemble hebt ook u van bij het begin voluit de kaart van de vocale muziek getrokken. U bent het dus eens met de meester uit Magdeburg?

Paul Van Nevel: Heel zeker. Kijk, de oorsprong van onze westerse muziek – zowel op het vlak van de uitvoeringspraktijk, als van de notatie en de vorm – heeft alles te maken met vocaliteit. Na zes eeuwen lang te zijn doordrongen van het gregoriaans, heeft de natuurlijke wens, de behoefte van de mens om daar iets meer mee te doen zich dan ook gemanifesteerd op dat terrein. Daarom zijn niet enkel de eerste vormen van *organum* (*compositiewijze uit de vroegste eeuwen van de polyfonie, red.*) – conductus, motet – maar ook alle latere types, vocaal geconcipteerd. In de moderne tijd was het gebruik van instrumenten aanvankelijk dan ook een gemakkelijksoplossing om niet vocaal te moeten musiceren. Een zeer zwak schaamlapje, vind ik. Want hoe je het ook draait of keert: wat slagwerk, wat instrumenten die kleuren, en het publiek zal zelfs minder evidente muziek veel sneller slikken – het hoeft dan immers minder na te denken omdat er geen tekstueel aspect aan te pas komt ...

Daarmee wil ik niet gezegd hebben dat instrumenten uit den boze zijn voor de uitvoering van oude muziek – helemaal niet. Ik gebruik ze zelf ook, maar dan enkel wanneer het vanuit de muziek zelf, vanuit een bepaalde vorm of historische evolutie duidelijk is dat voor dat specifieke repertoire instrumenten gebruikt werden. Maar ik zal nooit in een essentieel vocale traditie – zoals die van de 16e-eeuwse Frans-Vlaamse componisten of Franco-Flamands – *d'office* instrumenten inzetten.

U heeft zich van bij het begin toegelegd op die periode waarin de Lage Landen het muzikale gezicht van Europa bepaalden – onze 'Gouden Eeuw'. Wat trekt u zo aan in dit repertoire?

Het heeft te maken met een fanatiek gevoel van melancholie dat in die muziek zit. Voeg daarbij nog de combinatie van drie, vier, vijf, zes of meer stemmen: die geeft een ongelooflijk gevoel van rust, meditatie en diepgang die ik graag vergelijk met de nieuwe trend van *slow food*. Dat is eigenlijk hetzelfde: zich bezinnen rond wat men precies in zich opneemt en de emoties die dat teweegbrengt. Dat zit in die polyfonie van de Franco-Flamands ingebakken. Wat me verder boeit is hoe alles samenhangt: het landschap waarin die componisten hebben geleefd en gewerkt, hun kinderervaringen, jeugdopleiding en vorming als volwassen musici, en de manier waarop ze zich over heel Europa verspreid hebben. Dat fascineert me steeds meer.

Wat ik ook belangrijk vind: als ik muziek van Pipelare uitvoer, of Gombert, of Perotinus, dan moeten die uitvoeringen verschillen van elkaar, omdat we uiteindelijk toch steeds te maken hebben met historische individuen. Het is niet omdat in de 16e eeuw componisten eenzelfde streven naar tekstbeleving deelden, dat ze daarom op dezelfde manier hebben geschreven of gedacht. Op dat punt heb ik mij altijd afgezet tegen het hokjesdenken van de muzikwetenschappers – vooral de generatie waarmee ik ben opgegroeid. Anderzijds begrijp ik hen ook wel: als men een muziekgeschiedenis wil schrijven moet men nu eenmaal opdelen in schuifjes, periodes, generaties ... Het nadeel daarvan is dat, wanneer men alle sokken in eenzelfde schuifje steekt, men zou kunnen denken dat al die sokken dezelfde kleur hebben – en dat is jammer genoeg ook gebeurd. Precies daarvan

heb ik me altijd proberen los te maken, zodat ik aan elke componist zijn eigen identiteit kon geven. Dat is overigens niet zo moeilijk als je wat dieper ingaat op de composities: zo pakt Gombert bepaalde cadensen (*harmonische formules bij onder meer de slotpassages, red.*) helemaal anders aan dan Manchicourt. Dat zijn vaak kleine, avontuurlijke probeersels, waarmee een componist iets nieuws probeert te vertellen in een bekende taal. Net die zaken maken ook de grootsheid van de componist uit. Er zijn daarnaast uiteraard ook heel wat tweederangscomponisten, die misschien wel goed contrapunt schrijven maar mij niets persoonlijks zeggen. En wat me steeds opvalt: de componisten die het moeilijkst zijn, en die blijkbaar ook een moeilijk karakter hebben gehad – zoals Brumel – die hebben steeds wat te vertellen!

Uw boek rond polyfonist Nicolas Gombert kreeg de titel *Nicolas Gombert en het avontuur van de Vlaamse polyfonie* (1992) mee; is het dat voor u nog steeds: een avontuur? Of zijn die emoties getemperd na al die jaren?

Neen, helemaal niet, integendeel! Door ervaring wordt je begripsdomein enkel nog groter. Ik heb nu dan ook veel meer te verwerken in de partituur dan 20 jaar geleden. En het blijft een avontuur. Umberto Eco zegt: 'De wijsheid begint met nieuwsgierigheid.' Ik wil allerminst beweren dat ik wijs ben, maar ik ben wel nieuwsgierig! En zelfs al zingen we 20 keer datzelfde motet van Manchicourt – het zal me steeds blijven verbazen, telkens op een andere manier.

Uit uw enthousiaste discours leid ik af dat u – moest u vandaag opnieuw beginnen – weer voor de oude muziek zou kiezen? Moeilijke vraag ... Ik zou vandaag eigenlijk nooit meer met een nieuw ensemble

beginnen! Ik heb het geluk gehad om te starten in een veld waar nog niets was. Je had toen wel Safford Cape, David Munro ... maar verder? Een avontuurlijke tijd was dat, waarin men nog nieuwe instrumenten en klankkleuren ontdekte – enorm fascinerend! – zij het zonder echte bekommernis om een historisch geïnformeerde uitvoeringspraktijk. Maar nu beginnen, dat betekent opboksen tegen grote namen en ensembles die al decennia lang bezig zijn. Dat betekent ook de vraag stellen: waarom iets hernemen dat niets nieuws meer brengt? Voor jonge ensembles is het aartsmoeilijk om een eigen gezicht en bestaansreden te verwerven. Dan heb ik het veel gemakkelijker gehad ...

Hebt u in de 40 jaar die achter u liggen dan nooit zin gehad om een tweede ensemble te stichten, bijvoorbeeld om andere repertoires te verkennen?

Dat idee is er inderdaad ooit geweest, nog niet zolang geleden zelfs: ik wilde met een nieuw ensemble beginnen waarmee ik naar hartenlust zou kunnen experimenteren. Maar daar heb ik uiteindelijk toch vanaf gezien: ten eerste omdat ik in deze moeilijke tijden mezelf concurrentie zou aandoen. En ten tweede omdat ik met het Huelgas Ensemble eigenlijk alle mogelijkheden heb om nieuwe dingen te doen. En dus plan ik nu projecten waarvoor de noemer 'Huelgas Ensemble' behouden zal blijven, maar waarbij ik wellicht wel soms een heel andere bezetting of repetitiemethode zal gebruiken.

Betekent dit dat we in de toekomst meer dan ooit de rebel Paul Van Nevel te zien zullen krijgen?

Kijk, ik besef dat de hele wereld meent dat ik rebels ben – maar dat vind ik zelf helemaal niet! Ik begrijp wel waarom men dat denkt, maar als ik buiten de lijntjes kleur of een

resultaat op de planken zet dat onverwacht of 'anders' is, doe ik dat niet omdat ik rebels wil zijn of het per se anders wil doen. Integendeel: dit is stevast het gevolg van een zeer consequente aanpak. Ik werk ergens naartoe en we zien dan wel wat het resultaat is. Neem nu muziek uit de eerste helft van de 16e eeuw: daarbij streef ik naar een zo consequent mogelijke behandeling van de *ficta* (het gebruik van halve tonen, red.), zonder in te grijpen wanneer het verticale (*harmonische*, red.) beeld 'niet klopt'. Dat beeld hadden die zangers toen immers ook niet: zij dachten en musicerden lineair. Dus waarom zou ik iets anders doen? Als dat dan rebels is, dan is dat maar zo.

Ik ga mijn werkwijze niet veranderen: als alles moet klinken zoals men het verwacht, komt men uit bij een vlakke esthetiek – iets waar Engelse ensembles zich wel eens aan bezondigen. Aan die manier van muziek maken doe ik niet mee. Dat het resultaat dan af en toe 'eigenaardig' klinkt – so what? Ik wil eigenlijk niet langer – en daarmee sluit ik me volledig aan bij mijn vriend Roberto Festa – met mensen discussiëren die hierover nog niet de helft hebben gelezen van wat ik achter de kiezen heb. En dat klinkt zeer arrogant – maar zo is het ook echt. Ik weet waarom ik muzikale beslissingen neem, ik weet welke risico's ik loop en ik weet ook dat ik alles wat ik doe kan funderen vanuit de bronnen.

Een verjaardag als deze is ook een uitgelezen moment om vooruit te blikken: wat heeft het Huelgas Ensemble de komende jaren voor ons in petto?

Wel, ik denk op dit moment al aan de viering van onze 50e verjaardag! We zijn nu al bezig met plannen voor 2013-2014 en 2015. Zo wil ik een dubbelprogramma over Rome maken: een ongelooflijke smeltkroes van evoluties en tegenstrijdigheden, van in de

14e tot ver in de 19e eeuw. Voorts zijn er nog enkele componisten waar ik absoluut iets mee wil doen, onder meer de schromelijk onderschatte Philippe Caron – een tijdgenoot van Du Fay.

Ik wil ook experimenteren – onder andere met tekstplaatsing – en testen hoe een polyfone tekstweergave zou werken. Ik wil dit eens uitproberen, het publiek confronteren, maar dan zonder te beweren dat het altijd zo is geweest – hoewel dit stadium van uitvoeren of repeteren historisch zeker bestaan moet hebben. Dat moment van de 16e-eeuwse uitvoeringspraktijk wil ik graag eens 'fotograferen'.

Van het ensemble terug naar zijn boegbeeld Paul van Nevel. Op zoek naar de man achter de musicus, wilde ik u vragen één componist te noemen waarmee u zich zou willen vereenzelvigen ...

Dan kies ik voor Antoine Brumel: hij is een wees in zijn omgeving geweest, werd nergens geaccepteerd. Een wees ook in zijn manier van componeren: zijn muziek is zeer repetitief, zeer eigenzinnig, zeer consequent polyfoon – daar kan ik me uitstekend in vinden. Een tweede persoon is natuurlijk Bach – maar dat is eigenlijk onze bijbel, het universum waar alles aan voorafgegaan en alles naartoe gegaan is. Het Huelgas Ensemble en Bach? Och, ik ben vaak gevraagd om Bach-cantates te dirigeren; ik kan dat natuurlijk, maar dan loop ik naast mijn schoenen. Ik kan alleen maar doen wat vanuit mijn eigen 'intestins' komt.

Maar misschien ooit?

Neen neen, er wachten nog zoveel polyfonisten op mij!

Sofie Taes

Huelgas Ensemble

Requiem – Richafort

Huelgas Ensemble

do 15.12.2011 / 20.00 / Concertzaal

19.15 Inleiding door Sofie Taes

—

Paul Van Nevel: dirigent & artistieke leiding

Huelgas Ensemble:

Michaela Riener, Sabine Lutzenberger,

Els Van Laethem: cantus

Kaspar Kröner: altus

Terry Wey, Achim Schulz, Bernd Oliver

Fröhlich, Stefan Berghammer, Tom

Phillips, Matthew Vine: tenor

Erik Van Nevel: baritonans

Tim Scott Whiteley, Joel Frederiksen:

bassus

—

Jean Richafort (ca.1480-ca.1547)

Motetten:

Salve Regina, à 5

Il n'est si douce vie, à 4

Laetamini in Domino, à 4

Ne vous chaille mon coeur, à 4

Sufficiebat nobis paupertas, à 4

— pauze —

Jean Richafort

Requiem – in memoriam Josquin Desprez, à 6:

- Introitus – Requiem aeternam

- Kyrie

- Graduale – Si ambulem

- Offertorium – Domine Jesu

- Sanctus

- Agnus Dei

- Communio – Lux aeterna

Sereniteit en suspense: de meesterlijke hand van een vergeten polyfonist

Ik weet exact naar welke plek in Noord-Frankrijk je moet rijden voor deze muziek: niets dan landschap voor je zien, dan een cd met Richafort opleggen, alle deuren openzetten en ... het plaatje klopt! (Paul van Nevel in het Concertgebouwmagazine)

In de voorbije decennia werd reeds een dikke laag stof van het oeuvre van de Frans-Vlaamse polyfonisten geblazen. Maar briljante geesten met een kleine achterban durven nog wel eens tussen de plooiën van de muziekgeschiedenis te verzeilen. Zo ook Jean Richafort – vermoedelijk rond 1480 geboren in Henegouwen of Luik en van 1507 tot 1509 zangmeester aan de Mechelse Sint-Romboutskerk. Daarna zou hij aan het Franse hof werkzaam zijn geweest, was hij *basse-contre* in Aardenburg en zangmeester aan de Sint-Gilliskerk in Brugge.

Vandaag rest slechts één bundel motetten van Richafort, postuum gepubliceerd bij Le Roy & Ballard (Parijs, 1556): een sluitend bewijs voor zijn blijvende populariteit. Van groter belang echter, is de verspreiding van Richafort's werken doorheen het 16e-eeuwse Europa: niet minder dan 170 handschriften en 70 drukken bevatten composities van zijn hand!

Richafort toont zich hier een fervente bewonderaar van Josquin Desprez. Of hij ooit diens leerling is geweest, valt te betwijfelen. Maar dat hij Josquin met groot respect bejegende, staat buiten kijf. Zo gebruikt Richafort in zijn motet *Miserere mei* de ostinato die de basis vormde van Josquins *Miserere mei*. Met zijn zesstemmige **Requiem** tilt Richafort zijn eloge naar een nog hoger niveau: hier vormt het gezang *Circumdederunt me* – een persoonlijke favoriet van Josquin – de ruggengraat van de compositie. In de *Virga tua*-sectie is een tweestemmige canon te horen uit Josquins *Faulte d'argent* – een passage die ook in het *Offertorium* terugkeert. Deze

verregaande verstrengeling heeft voeding gegeven aan de hypothese dat Richafort dit *Requiem* gecomponeerd zou hebben bij Josquins dood (27.08.1521). De chansons van Richafort variëren van het 'Parijse type' over ludieke studenten- en drinkliederen (zoals het aanstekelijke *Tru, Tru, Trut Avant*) tot contrapuntische kleinoden. **Ne vous chaille, mon coeur** verbergt in een binnenstem zelfs een melodie uit het chansonnier (*liedboek uit 1516-19, red.*) van Margaretha van Oostenrijk. In de motetten openbaart Richafort's genie zich het meest: zowel op het muzikaal-technische als het tekstuele vlak laat hij geen enkele mogelijkheid onbenut. In **Sufficiebat nobis paupertas** speelt hij leentjebuur in het kwadraat: de tekst komt uit het Oude Testament, de melodie van een chanson van Hayne van Ghizeghem. In het compacte **Laetamini in Domino** jongleert Richafort met imitaties en in **Salve Regina** parafraseert hij moeiteloos een gregoriaanse melodie in alle (vijf!) stemmen. Net als bij Josquin is het op elkaar betrekken van tekst en muziek Richafort's hoofdbekommernis. Daaraan koppelt hij zorgvuldig gemodelleerde melodieën, warme, soms massieve harmonieën en een verbluffende formele helderheid. Richafort, ten slotte, is ook een volleerd scenograaf van de sonore ruimte: in zijn **Requiem** schetst hij met zijn meditatieve en expressieve (vooral in de vaak met suspense geladen cadensen) polyfonie, een decor van fijn houtsnijwerk en gefilterd licht, een kathedraal van sereniteit, niet verstoken van droefheid maar zonder de dreiging van een ondoordringbare duisternis. Dankzij dit volkomen meesterschap over de partituur, is Richafort een van die polyfone genieën die ook de grenzen van tijd en ruimte weten te overmeesteren en te overstijgen.

Sofie Taes

Uw applaus krijgt kleur dankzij de bloemen van Bloemblad.

DOMEIN
PAUL
VAN NEVEL

VOX

Et Lux

Huelgas Ensemble & Minguet Quartett

vr 16.12.2011 / 20.00 / Concertzaal
19.15 Inleiding door Sofie Taes

—
Paul Van Nevel: dirigent en artistiek leider

Huelgas Ensemble:

Poline Renou, Sabine Lutzenberger: cantus

Terry Wey, Achim Schulz: altus

Stefan Berghammer, Matthew Vine: tenor

Tim Scott Whiteley, Martin Backhaus:

bassus

Minguet Quartett:

Ulrich Isfort: viool

Annette Reisinger: viool

Aroa Sorin: altviool

Matthias Diener: cello

Wolfgang Rihm (1952)

Et Lux Perpetua Luceat, voor vocaal ensemble
en strijkkwartet (2009) – Belgische creatie

Uw applaus krijgt kleur dankzij de bloemen van Bloemblad.

Een donker schijnsel: het wonderlijke spectrum van Wolfgang Rihm

'Ich wollte etwas komponieren, durch das ein Licht geht, ein verhaltener Schimmer.'
(Wolfgang Rihm over *Et Lux – Berliner Zeitung*, 09.09.2011)

Wolfgang Rihm (°Karlsruhe, 1952) is een icoon van de hedendaagse klassieke muzieksce­ne. Zijn productiviteit en veelzijdigheid zijn legendarisch, maar ook op inhoudelijk vlak geniet hij een aparte status: in tegenstelling tot zijn generatiegenoten verkoos Rihm van bij het begin een meer directe expressiviteit boven de strikt structuralistische benaderingswijze. Doordat dramatische middelen, retorische gebaren en historische referenties de muziek aansturen, wordt hij als 'rebel' tegen het muzikale avant-gardisme beschouwd. Dat label is begrijpelijk, maar te radicaal: Rihm draagt als componist heel wat (muziek)historische bagage met zich mee, maar die is zowel van romantische, als van expressionistische, modernistische, minimalistische en postmoderne signatuur.

In *Et Lux* (2009), een compositie voor vier stemmen en strijkkwartet, zit een vleugje Stravinsky, Marenzio, Gesualdo en Purcell, al bevat de partituur geen concrete of letterlijke referenties. Ook de tekstkeuze – fragmenten uit de dodenmis – verraadt Rihms interesse voor muzikale tradities: het requiem is een van de oudste genres uit de muziekgeschiedenis. Maar er zijn ook aanknopingspunten met Rihms persoonlijke verleden: hij kent deze teksten van in zijn jeugd, toen het meedreunen van de verzen voor hem een mechanische maar geruststellende bezigheid was.

De titel van het werk onthult eveneens een individuele invalshoek: Rihm kiest niet het gebruikelijke *Requiem* als motto, maar een vers dat focust op het eeuwige licht.

In een interview beschrijft hij zijn fascinatie voor

dat ambivalente schijnsel: dit 'donkere licht' straalt in de doodsnacht, met een intensiteit die ons voorstellingsvermogen te boven gaat. Het licht zou ook hoop en troost bieden – of verblindt het ons, zodat we de dreiging van die eeuwigheid niet meer opmerken? De omzetting van licht in muziek werd door Rihm als een onmogelijkheid ervaren; in de plaats daarvan creëerde hij een 'wens sfeer': de compositie als een gevoelde omgeving, waarin de wens tot resonantie van de straling, de vibratie van het licht in elke noot verweven zit. Het geheel werd gevat in een wonderlijke spanningsboog, uitgestrekt over ongeveer 60 minuten.

Rihm citeert behalve de titel nog meer uit de dodenmis, maar de fragmenten werden versneden en weer verlijmd tot een persoonlijke collage. De tekstsnippers bieden een alternatief voor volkomen onthechting en makkelijke referentie: anamnese, waarbij woorden het geheugen prikkelen en richten. Bij herhaalde woordgroepen gaat de richtingaanwijzer feller knipperen; in het midden van het werk, bijvoorbeeld, waar 'et lux perpetua luceat' tot mantra wordt verheven. Hier spreekt Wolfgang Rihm: reflecterend, mediterend, het licht fixerend in muziek. En zo ontvouwt *Et Lux* zich als een 'geestelijke' compositie; een dynamische notenstroom, die weliswaar herinnert aan de vloeiende melodiek van het gregoriaans en de renaissancepolyfonie, maar er tegelijk mee contrasteert door de ruwere structuren en breuklijnen, scherpere contouren, tonale onthechting en harde dissonanties. Energie en licht, maar ook visibele duisternis, melancholie en stille ontroering. Geen vrijblijvend luisteruurtje, maar een zuiverende ervaring van formaat.

Sofie Taes

El Embrujo del Cigarro

Huelgas Ensemble

zo 18.12.2011 / 15.00 / Concertzaal

14.15 Inleiding door Sofie Taes

—
Paul Van Nevel: dirigent en artistiek leider

Huelgas Ensemble:

Las vegueras de la Vuelta Abajo:

Poline Renou (solo in nr. 10), **Sabine**

Lutzenberger (solo in nr. 10, 15), **Els Van**

Laethem (solo in nr. 10, 15)

Torcedores de Havana:

Terry Wey (solo in nr. 4), **Bernd Oliver**

Fröhlich (solo in nr. 11, 13), **Matthew Vine**

(solo in nr. 6, 9, 11, 13), **Joel Frederiksen**

(solo in nr. 5, 9)

Tabaqueros de Cuba:

An Van Laethem: viool

Bert Van Laethem: viool

Marie Haag: altviool

Christine Kyprianides: cello, viola da gamba

Bart Coen: blokfluiten (solo diminuties in nr. 13)

Peter Declercq: blokfluiten

Silke Jacobsen: blokfluiten, kromhoorn,

éénhandsfluit en trom

—
El Embrujo del Cigarro –

De kunst van de sigaar

Een muzikale tabaksdoos vol (muziek over)

sigaren, met repertoire van de 15e tot de 20e

eeuw

1. Tobacco is a dirty weed

tekst: Graham Lee Hemminger (1896-1949)

muziek: The Bristol tune book (1876)

2. Como el humo del cigarro

tekst: Domingo Ramón Hernández

(Cuba, 19e eeuw)

muziek: Juan Blas de Castro (ca.1561-1631)

3. O metaphysical tobacco

tekst: anoniem (ca.1600)

muziek: Michael East (ca.1580-1648)

4. Louange de la Havane

tekst: Auguste Marseille Barthélemy (1844)

muziek: Carl Ludwig Friedrich Hetsch (1808-

1872)

5. De Vuelta Abajo o de Oriente

tekst: Andrès de Piedra-Bueno

(Cuba, 1903-1984)

muziek: José Peyró (1702-1768)

6. My last cigar

tekst: Joseph Warren Fabens (1821-1875)

muziek: Charles Wesley (1793-1859)

7. La guajirita de Vuelta Abajo

tekst: Francisco Javier Balmaseda

(Cuba, 1833-1907)

muziek: Pedro Riquet (17e eeuw)

— pauze —

8. Das Zigarrenlied

tekst: Hanns Theodor Wilhelm Freiherr von

Gumpfenberg (1866-1928)

muziek: Augustus Edmonds Tozer (1857-1910)

9. So I have my cigar !

tekst: Thomas Hood (1799-1845)

muziek : W. Augustus Barratt (1864-1928)

10. Éloge du tabac

tekst: Charles Perrault (1628-1703)

muziek: H. Lazerges (1817-1887)

11. To a segar

tekst: Samuel Low (1765-1830?)

muziek: Paul Lebrun (1863-1920)

12. Fumeux fume par fumée

tekst: anoniem (Solage?) uit de Chantilly codex

muziek: Solage (floruit ca.1400) uit de Chantilly
codex

13. Open the old cigar-box

tekst: Rudyard Kipling (1865-1936)

muziek: Daniel Towner (1850-1919)

14. Tobacco, tobacco, sing sweetly for tobacco

tekst: anoniem (eind 16e eeuw)

muziek: Tobias Hume (ca.1569-1645)

15. I like cigars beneath the stars

tekst: Ella Wheeler Wilcox (1850-1919)

muziek: E.C. Walker (1820-1894)

16. Elogio

tekst: Federico Villoch (Cuba, 1868-1954)

muziek: anoniem (Spanje, ca.1520)

The end of the smoke

El Embrujo del Cigarro

Huelgas Ensemble

Hoewel de geschiedenis van de sigaar wortelt in de 15e eeuw, zou het – op enkele uitzonderingen na – duren tot in de 19e eeuw vooraleer *Havana-aficionado's* hun liefde voor het gerolde blad aan het notenpapier toevertrouwen. Diverse deelaspecten van het sigarenroken hebben daarbij een muzikale vertaling gekregen.

Het contemplatieve element, bijvoorbeeld: grenzen van tijd en ruimte verdwijnen in de kringelende rook, en veranderen mijmeringen van de 'proever' in meditatie en dromen. Dit verleent de sigarenroker een apart statuut: hij is niet bijzonder gehecht aan het materiële – met uitzondering van zijn sigaar, uiteraard – noch gebonden aan de beperkingen die het leven van gewone stervelingen reguleren. Van oudsher is het roken van sigaren ook een remedie tegen de pijnen van hart en ziel: het troost, geeft ruimte aan melancholie en biedt meteen ook een pleister op de wonde. De sigaar is een vriend voor het leven, die de geheimen van de rokersziel kent. Naast weemoed is ook ironie een eigenschap die de sigarenliefhebber wordt toegedicht: geïnspireerd door exquisite smaken is hij in staat om de wereld te zien zoals die is. Met een lichtjes meewarige glimlach aanschouwt hij wat lelijk, fout of niet goed genoeg is. Wie de sigaar ter hand neemt, schaart zich publiekelijk onder deze eigengereide levensgenieters. De sigaar werd dan ook vaak als gedistingeerd accessoire – en dus als sociaal kenteken – beschouwd. Ten slotte (of op de eerste plaats?) is de sigaar ook gewoon een bundeltje plezier en – zeker tot in de 17e eeuw – een exoticum.

Dit concertprogramma is helemaal gewijd aan het door Paul Van Nevel zo gesmaakte kleinood: een 'selection especial' met liederen uit de 14e tot en met de 20e eeuw die fumoirs, cafés en salons over het hele Europese en

Amerikaanse continent aandoen. Via scènes uit het leven van de *cigariers* komen zowat alle elementen van de hierboven geschetste sigarenfilosofie aan bod.

Werk van Schumann (die zijn *Neue Zeitschrift für Musik* concipieerde onder het nuttigen van sigaren), Liszt (wiens sigarenstompjes door vrouwelijke fans verzameld werden) of Webern (verstokt sigarenroker, neergeschoten tijdens het roken) vindt u hier niet: in tegenstelling tot de tekstdichters (Kipling, Byron, Lope de Vega en Perrault) zijn de componisten op dit programma veelal nobele onbekenden. Graham Lee Hemminger, bijvoorbeeld, uitgever van het studentenmagazine *Froth*, waarin *Tobacco is a dirty weed* werd gepubliceerd in 1915. Het lied is een contrafact (een nieuwe tekst op een bestaande melodie) en daarmee exemplarisch voor heel wat sigarencomposities. Andere sigarenliederen zijn geheel en al aan het hoofd van de toondichters ontsproten: het unieke *Fumeux fume*, bijvoorbeeld, waarvan zowel tekst als muziek uit de late 14e eeuw stammen.

Grootste gemene deler is uiteraard de passie van de auteurs voor de sigaar. Die resulteert soms in onverbloemde odes (*Elogio, Éloge du tabac, Louange de la Havane, To a segar*), dan weer in persoonlijke verhalen (*I like cigars beneath the stars*), met een sarcastische grijns (*My last cigar*) of een zweem van ernst (*O metaphysical tobacco*).

Veel meer dan het soortelijke gewicht van de bestanddelen van de liederen, bepaalt net het samenspel van poëzie en muziek, sfeer en symboliek, hun aantrekkingskracht: hier geen monumentale meesterwerken of concert-repertoire, maar intieme, inventieve en pretentieuze kleinkunst – met evenveel aandacht en genot te savoureren als een ... Juist.

Sofie Taes

Biografieën

In 2011 blaast het Huelgas Ensemble 40 kaarsjes uit. Meer dan ooit geldt dit muzikale geesteskind van Paul Van Nevel als referentie voor de uitvoering van polyfonie uit de middeleeuwen en de renaissance. Het ensemble breekt een lans voor de grondige studie van de ontstaans- en gebruikscontext van de muziek, de bronnen en de historische uitvoeringspraktijk. Bovendien is de heldere, spontane en dynamische sonoriteit van het gezelschap uitermate herkenbaar in het muzieklandschap van vandaag. Deze kwaliteiten stralen het publiek niet alleen van op het podium tegemoet, maar zijn ook treffend gevat op de vele opnames van het Huelgas Ensemble. Van Nevel en zijn ensemble slagen er bij elk repertoire in een flinterdun laagje van breekbaar kristal over de partituur te leggen: schitterend, fijn, kostbaar, maar bovenal ontroerend mooi.

Als dirigent en bezieler van het Huelgas Ensemble gaat Paul Van Nevel onvermoeibaar op zoek naar onbekende werken, waaronder de vergeten schatten van de Vlaamse polyfonie. Hij benadert elk repertoire vanuit een grote nieuwsgierigheid naar de originele bronnen, de ontstaanscontext en de uitvoeringspraktijk, onder meer op het vlak van uitspraak, temperament, tempo en retoriek. Naast zijn activiteiten met het Huelgas Ensemble publiceerde Paul Van Nevel een monografie over Johannes Ciconia, een werk over Nicolas Gombert en het boek *Dertig jaar verslaafd aan Lissabon*. Bij Bärenreiter gaf Van Nevel transcripties van renaissancemuziek uit. Hij is gastdocent aan de Musikhochschule van Hannover en dirigeert nu en dan ook andere ensembles, zoals het Nederlands Kamerkoor en het Deens Kamerkoor.

In 1988 richtten vier musici uit het conservatorium van Essen het Minguet Quartett op, genoemd naar de 18e-eeuwse Spaanse filosoof-schrijver Pablo Minguet. Ondertussen reist dit strijkkwartet al meer dan twintig jaar de wereld rond en presenteren zich met hun zeldzaam communicatieve spel zowel in klassiek, romantisch als hedendaags repertoire. Het Minguet Quartett maakte een opname van de twaalf strijkkwartetten van Rihm en werkt momenteel aan een cd-project met strijkkwartetten van Mendelssohn.

© Patrick Tourneboeuf - Tendance Floue

vr 20.01.12 – zo 22.01.12 / Concertgebouw Bach Academie Brugge 2012

De Bach Academie Brugge verenigt ensembles en solisten van wereldallure, musicologen en Bachliefhebbers rond het oeuvre van de barokke meester. In deze editie illustreren Collegium Vocale Gent, Leo van Doeselaar, Maude Gratton, Ensemble Zefiro en Amandine Beyer de link tussen Bach en het hof van Dresden; Steven Isserlis en het rietkwintet Calefax plaatsen Bachs oeuvre in een 20e-eeuws licht.

Chanticleer

vr 03.02.12 / 20.00 / Concertzaal Chanticleer / Love Songs

Met zijn twee vorige concerten oogstte het mannenkoor Chanticleer veel succes in het Concertgebouw. Dat driemaal scheepsrecht is, bewijzen de zangers met deze amoreuze escapade. Ze presenteren een eigenzinnige selectie uit vijf eeuwen liefdeslyriek, een hoogsteigen 'love story' waarin eclecticisme en puur zangplezier troef zijn.

In het Concertgebouwcafé kunt u gezellig nagenieten met cultuurliefhebbers en mogelijk ontmoet u er ook de artiesten.

WWW.CONCERTGEBOUW.BE
+32 70 22 33 02 / IN&UIT 17 ZAND 34 BRUGGE

Provincie
West-Vlaanderen

BRUGGE

FLUXYS

MUZE
MUSE

Grensoverschrijdend netwerk voor klassieke en hedendaags klassieke muziek

DeMorgen
een open geest begint meer

Knack

Klara

COBRA

focus • wtv